

А. І. Мисечко

**УВІЧНЕННЯ ТА ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ПРО Т. Г. ШЕВЧЕНКА
ОДЕСИТАМИ В XIX — ПОЧАТКУ XX ст.**

У статті розглядається історія вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка та популяризація його творчості в м. Одесі в XIX — початку XX ст. Розглянуто історіографію та політичні проблеми популяризації його значення як поета і громадянина, захисника української нації, яка піднімалася з колін.

Ключові слова: *Т. Г. Шевченко, популяризація, творчість, українське громадянство, м. Одеса.*

Творчість Тараса Григоровича Шевченка мала великий вплив на молодь і не тільки ще за його життя. Прогресивна спільнота Одеси завжди брала участь у святкуванні шевченківських днів наперекір усім заборонам багатьох урядів. Його творчість залишила глибокий слід в усвідомленні українців як нації.

Перша письмова згадка в Одесі про Т. Шевченка та його творчість з'явилась ще за життя поета. Як зазначає в своїй книзі Григорій Зленко, що вже 13 липня 1840 р. в газеті «Одесский вестник» було вміщено інформацію про те, що в «Книгарні Ірні на Дерибасівській продається «Кобзар» Тараса Шевченка» [2, с. 10]. Відомий одеський дослідник зазначає, що фінансово сприяв виходу першого видання «Кобзаря» у Ст.-Петербурзі в 1840 р. Петро Мартос — батько відомого скульптора, автора пам'ятника Дюку де Рішельє Івана Мартоса (справжнє прізвище родини Мартосів — Мартосенко) [2, с. 12].

А в 1844 р. в газеті «Одесский вестник» у рекламній оповістці про продаж його поеми «Гайдамаки» Ст.-Петербурзького видання 1842 р. у найвідомішій у місті книгарні П. І. Григор'єва [27].

Над життєвим шляхом і творчістю Поета працювало чимало Дослідників Одеси. Якщо в II половині XIX — початку XX ст. незаперечним лідером у дослідженні і популяризації його творчості був Михайло Комаров [8], то у другій половині XX — початку XXI ст. серед численних дослідників хотілося б виділити

двох. Це перш за все велика спадщина невтомного «літературного слідопита» Григорія Зленка [3, 4, 5, 6] та наполеглива пошукова спадщина — відомого краєзнавця і колекціонера Тараса Максим'юка, чий проект «Тарасового дому» в Одесі, де чільне місце має посісти експозиція «Одещина — Шевченкові», кілька десятиліть блукає коридорами місцевої влади [12, 13].

Ще до свого заслання у солдати Т. Шевченко прославився по всій Україні як світоч українського народу. Його знали і шанували. Але, коли було розгромлено Кирило-Мефодіївське братство і Тарас Григорович відбував солдатчину, його підтримували морально і матеріально, зокрема, з Одеси. Досить добре відоме листування українських аристократів, з якими у дружніх стосунках перебував Т. Шевченко і для яких українське слово не було чужим. Протягом 10-літнього заслання з ним, навіть з Одеси, листувалися Варвара Репніна та Андрій Лизогуб. Аж допоки одеський шеф жандармів граф О. Орлов грізно не попередив, що порушувати царські накази не годиться.

Завдяки пошукам Григорія Зленка ми можемо згадати ще двох дописувачок до Кобзаря. Це сестри Глафіра та Олександра Псьол. Глафіра була художницею, а Олександра обдарованою поетесою. Саме своєю творчістю Т. Шевченко справив на них своє неабияке враження. Так, саме з Одеси до Т. Шевченка дійшла одна з перших посвят Поету під назвою «Три сльози дівочі» Олександри Псьол, у листі висланому Варварою Репніною від 19 березня 1848 р. [2, с. 77]. Ця посвята була надрукована М. Комаровим у славнозвісній збірці «Вінок Т. Шевченкові», виданій ним в Одесі у 1912 р.

Після смерті Т. Шевченко став уособленням українського народу. Його творчість стала віддзеркаленням реалій життя та дороговказом для майбуття народу. Шевченківські дні стали символічними, в ці дні вірні сини й дочки України, незважаючи на всілякі утиски і заборони, звертали свої погляди на долю українського народу.

Традиція відзначення шевченківських днів в Одесі сягає 70-80-х років XIX ст., коли члени одеської української громади започаткували це свято. В день народження великого Кобзаря збирались громадівці в кого-небудь зі своїх друзів на квартирі, зачитували реферат про творчість Т. Г. Шевченка, обговорювали його, читали і співали пісні на вірші поета.

Вже 25 лютого (9 березня) 1871 р. в залі Карузо в Одесі був виступ духовного хору з Київської російської опери під управлінням М. Я. Вороніна [19, с. 2].

У неділю 28 лютого в біржовій залі хор в сто осіб під керівництвом Олександра Кулини давав благодійний концерт. В програмі концерту була духовна музика українських композиторів «Молитва» та інші твори Д. Бортнянського та А. Веделя [20, с. 2].

О. Кулина керував хором Успенської церкви, а у великому хорі брали участь хористи Покровської церкви, що була на Олександрівському проспекті в Одесі. Видається не випадковим влаштування концертів духовної музики саме до 10-ї річниці з дня смерті Т. Г. Шевченка.

Продовжуючи музичну тематику творчості Т. Шевченка, хотілося б зазначити, що мелодія до пісні «Рече та стогне Дніпр широкий» народилася в Одесі. Під впливом одеської української громади, засідання якої часто відвідував спочатку семінарист Одеської духовної семінарії, а згодом як студент Новоросійського університету Дмитро (Димитрій) Крижанівський. Він як педагог Белградської чоловічої гімназії пише мелодію на слова Т. Шевченка.

Після відвідин однієї з українських вистав трупи М. Кропивницького, яка виступала в Одесі, Д. Крижанівський подарував йому мелодію пісні, яка дуже сподобалась М. Кропивницькому, і він зробив кілька спроб видання її в Одесі у 1886 р. та 1898 р. Проте тираж нот з різних причин було конфісковано.

Вперше пісня прозвучала у виконанні М. Кропивницького у спектаклі «Дати серцю волю — заведе в неволю», поставленому у передмісті Одеси — Пересипу. Пісня викликала неабияке захоплення, і, як зазначає один із дослідників: «пісня, народившись на підмостках в Одесі, вже поширилась серед народу». За це владою М. Кропивницького було вислано разом з трупою з Одеси із заборонаю протягом року грати в градоначальництві [17, с. 32-33].

В 1879 році 25 лютого до 65-ї річниці з дня народження Поета «Одесский вестник» присвятив половину газети Т. Г. Шевченку. Під рубрикою «Листи до редакції» було вміщено розлогу статтю під назвою «Напоминание о Т. Г. Шевченко».

У статті цитуються пророчі слова П. Куліша, висловлені ним у Ст.-Петербурзі 26 квітня 1861 року при відправці домовини Т. Шевченка в Україну: «...знайдуця люде, що твоє святе СЛОВО на святе ДІЛО обернуть. Ми тобі воздвигнемо тисячі і десятки тисяч живих монументів, розпростерти дух твій спасений поміж людьми... твоїм слідом, Тарасе, всі ми підемо» [21, с. 3].

Окрім цієї статті, було надруковано й інші матеріали про Т. Шевченка і список жертводавців на пам'ятник і школу імені Поета.

З початком 80-х років редактор «Одесского вестника» Павло Зелений намагався влаштувати публічне вшанування пам'яті про Т. Шевченка. У призначений день зібралось багато поважної публіки — цвіт одеської інтелігенції, але з наказу генерал-губернатора, який надійшов несподівано, свята не відбулося. Адаже в наказі категорично застерігалось: «щоб ніяких промов не було «в пам'ять» «крамольного» поета» [9, с. 3].

Проте громаді не падали духом і продовжували творчо відзначати шевченківські дні в Одесі. Вони збирались на великій квартирі у когось із своїх щороку. «За традицією вечір починався відчитом про літературний та культурний рух на Україні в минулому році, після був реферат про Т. Шевченка, далі декламації і співи...» — згадував відомий одеський літературознавець, бібліограф та історик М. Ф. Комаров [9, с. 3].

З відкриттям народної аудиторії почали влаштовувати там вечори, але без зазначення, що то є шевченківський вечір, через те що адміністрація не дозволяла проведення свята Кобзаря, проте більшість програми вечора була з Т. Шевченка і про Т. Шевченка. Проведення цих заходів брало на себе і літературно-артистичне товариство. В «Одеському літературно-артистичному товаристві» вшановували пам'ять українських письменників і поетів, зокрема, Т. Шевченка, про що довідуємось із листа секретаря товариства І. А. Смірнова від 22 лютого 1893 р. до М. Комарова [24, с. 51].

У листі говорилося про тих, хто має виступати. Зокрема, і проф. О. Маркевич (який з юних літ був знайомий з Т. Шевченком) та О. Андрієвський. У літературній частині буде прочитано: «О струнах Тарасової кобзи», вірші «Чернець», «Перебендя». Просив М. Комарова прочитати «Думи» на бульварі

Маразлі, де мав відбутися 28 лютого Шевченківський вечір. І далі... устриваю для «москалей» вечер в ... память Шевченка.

Р. S. Хлопочу и о хоре и о музыке» [24, с. 74].

Так тривало з року в рік. Редакція «Одесского вестника» взяла на себе клопоти про збирання коштів на українську школу ім. Т. Г. Шевченка в Каневі та встановлення пам'ятника на могилі поета. Часопис відкрив для цього спеціальний банківський рахунок, повідомляв про кожну пожертву, друкував листи з України, Кавказу, багатьох губерній Росії, у яких висловлювалася всенародна повага і любов до поета-борця. «Одесский вестник» залучив до цієї шляхетської справи й інші місцеві видання. Йому допомагав навіть «Новоросійський телеграф», який не відзначався прихильністю до України. Зібрані кошти було передано свояку поета В. Г. Шевченку. Зрозуміло, що влада не дозволила заснувати школу. Гроші пішли на Шевченкову світлицю, побудовану поряд з могилою Поета [14, с. 3].

Кошти на пам'ятник і школу імені Т. Шевченка допомагали збирати не лише одеські газети, висилали їх до Одеси звідусіль: від Львова до Криму і Кавказу. Оскільки м. Одеса, завдяки М. Комарову мала добрий досвід у зборі коштів та різними науковими порадами щодо монументальної та художньої творчості, то до міста приходили численні листи з приводу відкриття пам'ятника І. П. Котляревському, або скульптур до пам'ятника переселенню козаків на Кубань [16, с. 152-156].

За пам'ятник Т. Г. Шевченку у Києві розгорнулася справжня боротьба на початку ХХ ст. Проте було створено спеціальну комісію із 30 осіб по відбору кращих зразків пам'ятника.

До М. Комарова надходили листи звідусіль. Але нас цікавить лист від Т. Фішеля з Сибіру, м. Томська у 1909 р. Він дякував М. Комарову за біографію Т. Шевченка і видання «Кобзаря».

Висловлював свою пропозицію М. Комарову взяти участь у конкурсі на пам'ятник. Обіцяв вислати проект до Одеси, щоб звідси відправити до Києва на конкурс. Просив М. Комарова надіслати йому:

- 1) кілька кусків граніту (3-4) по S, j фунта, поширених в Малоросії гранітних порід;
- 2) кілька малюнків жіночих, чоловічих і дитячих костюмів сучасників Тараса Григоровича;

3) описати свої особисті враження про площу пам'ятника, її особливості, а головне — саму гарну точку площі, тобто звідки може і має бути видно весь пам'ятник відразу;

4) любими квіти Тараса Григоровича [25, с. 51].

Прикро, що комісія в умовах столипінської реакції відхилила всі 60 проєктів пам'ятника. Хоча з листа Т. Фішеля видно, як ретельно і професійно митці підходили до вшанування Поета в монументі.

Окрім монументальної спадщини, одесити взяли активну участь у музичній та художній творчості, яка прославляла великого Кобзаря.

В Одесі композитором Василем Пащенко було написано мелодію «Полонез на смерть малоросійського поета Тараса Шевченка». А в 1861 р. за сприяння Петра Сокальського (також композитора та редактора «Одесского вестника», у якому друкувалися численні публікації про творчість Кобзаря, були присвяти ювілейним датам його життя). «Полонез» було видано в одеській друкарні Норгеборна. Він часто звучав за сприяння П. Сокальського й у відновленому ним одеському філармонійному товаристві [3, с. 118].

У малярстві неперевершеним ілюстратором творів Т. Шевченка був відомий художник Амвросій Ждаха. Він ілюстрував численні українські книги, які виходили в Одесі, поштові листівки на слова Т. Шевченка, інші відомі його твори, а їх були десятки. І взявся за ілюстрацію «Кобзаря». Проте вперше «Кобзар» без «купюр» вийшов за сприяння Василя Доманицького у Ст.-Петербурзі в 1906 р. [11, с. 92]. Відомий благодійник і громадський діяч Євген Чикаленко, який здобував початкову освіту в Одесі, хотів, щоб ілюстрації до «Кобзаря» робив одеський художник А. Ждаха. Тому що «...і зробить він це краще, ніж Петербурзькі художники» [15, с. 200].

Проте «Кобзар» Т. Шевченка вийшов за редакцією В. Доманицького в Одесі за української влади у 1919 р. Згодом видадуть його і більшовики, але без «неугодних» творів.

Після революційних подій 1905 року, які сильно струсували й Одесу, цар Микола II змушений був «дарувати» всіляко свободи народу. Після виходу його Манифесту від 17 жовтня 1905 р. одеські громадіви вирішили створити «Українське товариство «Просвіта» в Одесі», на зразок галицької «Просвіти», яка носила ім'я Т. Г. Шевченка.

Після 1905 р. українська інтелігенція намагалась перевидати в повному обсязі «Кобзар» Т. Шевченка саме в Одесі, де була досить добра традиція українського книгодрукування завдяки відомому в Європі книговидавцю Ю. Фесенко.

Вперше відкрите святкування шевченкових роковин відбулося у «Просвіті» в 1906 р. Українців вітали всі національно-культурні товариства Одеси, які на той час також були створені, а від польського товариства до погруддя Т. Шевченка було покладено вінок із шанобливим надписом. Газета «Вісти», яку видавали одеські просвітяни, останній свій 4-5-й номер присвятила майже виключно Т. Г. Шевченку з його портретом на першій сторінці.

У 1907 р. «Просвіта» організувала величавий вечір, присвячений Кобзарю. На вечір було спеціально запрошено відомого кобзаря П. Ткаченка, який зачарував одеську публіку виконанням «Думи про Морозенка», козацьким маршем та піснею про Сагайдачного [22, с. 16].

10 березня в Покровській церкві (Олександрівській проспект, зруйнований більшовиками в 30-х рр., яка належала у 20-х рр. до Української автокефальної Православної церкви) була відправлена панахида по Т. Шевченку, а до присутніх сотень людей священник М. Шаравський промовив слово в пам'ять поета українською мовою.

Одеські просвітяни виставляли драматичною секцією товариства і п'єси Кобзаря в театрах міста, в чому їм допомагали актори й музиканти мало не всіх театрів Одеси [22, с. 19]. Після закриття «Просвіти» в Одесі восени 1909 р. славу традицію шевченкових роковин продовжили інші українські товариства: «Одеський український клуб», Товариство «Українська хата» в Одесі та низка інших просвітницьких організацій і театрів. Одеська ж преса постійно повідомляла про урочисті заходи, пов'язані з шевченківськими роковинами.

Одесити готувалися відзначити столітній ювілей поета. В умовах столипінської реакції святкування шевченківських Днів знову стали напівпідпільними. «Просвіту» восени 1909 р. було закрито, проте українські товариства збирали кошти, щоб можна було відкрити пам'ятник Кобзарю у Києві.

Столітній ювілей влада в Одесі не дозволила святкувати. Колиж студенти університету в Одесі спробували організувати це свято,

тоді ректор від імені адміністрації зачитав царський указ, в якому говорилося, що «Імператорська всемілість, виходячи з того, що згаданий художник і поет є особистим ворогом дому Романових, офіційне відзначення цього дня забороняє по всій Російській імперії і в першу чергу в малоросійських губерніях».

В порту вантажники замовили панахиду по Т. Шевченку в церкві Св. Миколи-Угодника, коли ж прийшли жандарми, щоб припинити службу, священник їм відповів, що «Богу богове, а Кесарю кесарево». Тоді жандарми пішли з порту під радісні вигуки робітників.

Студенти ж університету, яких контролювали жандарми на вул. Дворянській, вибралися через двір, разом з гімназистками Маріїнської гімназії та інших учбових закладів міста дісталися на Фонтан, сіли у рибальські човни, і до самої ночі море було вкрите смолоскипами, де лунали вірші та пісні великого Кобзаря, інших революційних поетів [23, с. 92]. Наступного дня з університету було звільнено кількох студентів за «самовольство». Тоді студентські громади організували одноденний страйк в знак протесту на заборону святкування ювілея Т. Шевченка та за звільнення їх побратимів. Грузинська та вірменська студентські громади надіслали з Новоросійського університету вітальні телеграми до київської газети «Рада» з приводу славного ювілею Кобзаря [26, с. 116].

Ось так своєрідно Одеса відзначила великий ювілей українського поета в умовах нової хвилі заборон на прояви українства напередодні I світової війни. За часів Центральної Ради та Директорії в Одесі широко і гучно відзначалися шевченківські дні. Були багатотисячні мітинги, інші велелюдні заходи. Про ці події відгукувалася одеська преса. В цей час в Одесі, нарешті, виходить кілька перевидань «Кобзаря» Т. Шевченка. Але чи не найбагатолюдніше шевченківське свято в Одесі відбулося за нової влади.

Захопивши Одесу 20 лютого 1920 р., більшовики не могли відмовити численним українським партіям та організаціям відзначити Шевченкові роковини 9 березня. Проте дозвіл було дано із застереженнями: «щоб ніяких петлюрівських прапорів не було».

Зранку в день народження Кобзаря з усіх околиць до центру почали стікатися люди, щоб вшанувати свого поета, який

закликав їх встати на бій за свою волю, в тій чи іншій колоні здійснювалися блакитно-жовті прапори, дівчата йшли з синьо-жовтими стрічками у волосі, а дітей батьки прикрасили блакитно-жовтими бантами, таким чином демонструючи свою єдність із національними гаслами великого Кобзаря. Значний вплив на проведення української багатотисячної маніфестації в Одесі мали старшини та стрільці Української Галицької Армії, яка опинилася на Великій Україні, і частина яких перейшла на бік денікінців, а згодом і більшовиків, створивши Червону Українську Галицьку Армію (ЧУГА). Саме значна частина її бійців перебувала на той час у місті. Вони змогли зібрати чималу суму грошей на будівництво монумента Кобзареві в Одесі [1]. Більшовицька влада не змогла простити такого зухвальства українцям. Організатори свята були згодом заарештовані, а по місту прокотилася хвиля арештів та розстрілів. Значна частина національно свідомих вояків Галицької армії, які перебували в Одесі, була заарештована і розстріляна. З часом шевченківські дні стали більшовицькою монополією. З року в рік відзначали свято поета-революціонера, наголошуючи на цьому в численних помпезних вечорах і концертах, не згадуючи про Шевченка як про національного Поета.

Початок увіковічення більшовицькою владою Тараса Шевченка було розпочато на початку 1920-х рр. Ще наприкінці лютого 1921 р. Президією ВУЦВК було опубліковано постанову «Про вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка». В ній проголошувалося спорудити монументи Кобзареві в усіх губерніях і повітових містах України, а також у великих селах. Так було споруджено і встановлено пам'ятник на могилі Кобзаря замість хреста, який стояв там, 1 липня 1923 р. під співи «Інтернаціоналу» та інших революційних пісень. Так, як зазначив одеський дослідник Григорій Зленко, у перші роки радянської влади почалася нова доля Шевченка [10].

Одеські газети «Одесские новости» та «Одесский листок» до 100-літнього ювілею Т. Шевченка опублікували численні матеріали з портретом Кобзаря. А «Одесское библиографическое общество при Новороссийском университете» окремим відбитком опублікувало на публікацію «Заповіту» Т. Шевченка.

Традиція шевченківських днів в Одесі жива і поширюється. В школах, бібліотеках, учбових закладах міста відзначаються

свята з дня народження українського Кобзаря. І хочеться вірити, що, не дивлячись на важкі часи ствердження Т. Шевченка як національного поета, нове покоління одеситів сприйматиме, вивчаючи його спадщину, як свій дороговказ.

Джерела та література

1. Горюх З. Памяти Т. Г. Шевченка / З. Горюх // Южная мысль. — 1917. — 28 февраля. — № 1839.
2. Зленко Г. Відсвіти Тараса Шевченка: розповіді про пошуки і знахідки / Григорій Дем'янович Зленко. — Одеса: Астропринт, 2009. — 342 с.
3. Зленко Г. Д. З пошуку літ / Григорій Дем'янович Зленко. — К.: Український письменник, 1989. — 316 с.
4. Зленко Г. Д. Книга пам'яті. Оповіді та розвідки літературного слідопита / Григорій Дем'янович Зленко. — Одеса: Маяк, 1971. — 251 с.
5. Зленко Г. Літа і люди. Оповіді письменника-пошуковця / Григорій Дем'янович Зленко. — Одеса, 2009. — 327 с.
6. Зленко Г. Нетлінне / Григорій Дем'янович Зленко. — Одеса: Маяк, 1968. — 168 с.
7. Комаров М. Вінок Т. Шевченкові. Із віршів українських, галицьких, російських, білоруських і польських поетів / Авт. передм. та приміток М. Комаров. — Одеса: Акц. Южно-русского общества Печатного Дела, 1912. — 324 с.
8. Комаров М. Тарас Шевченко в литературе и искусстве / М. Комаров. — Одесса, 1903. — 140 с.
9. Комаров М. Шевченкові дні в Одесі / М. Комаров // Рада № 75. — 1907.
10. Литвин М. Р. Історія Галицького стрілецтва / М. Р. Литвин, К. Э. Науменко. — Львів: Каменяр, 1990. — 159 с.
11. Максим'юк Т. Амвросій Ждаха — ілюстратор «Кобзаря» / Т. Максим'юк // З Українці Причорномор'я. — Одеса: Маяк, і 2008.
12. Максим'юк Т. З Українці Причорномор'я / Т. Максим'юк. — Одеса: Маяк, 2008. — 262 с.
13. Максим'юк Т. Тарасів дім / Т. Максим'юк. — Одеса, 2006.
14. Мисечко А. Та сама свита, але не так пошита / А. Мисечко // Чорноморські новини. — № 56. — 1992.
15. Мисечко А. І. До співпраці Є. Х. Чикаленка з Одеською українською «Громадою» та «Просвітою» наприкінці XIX — початку XX ст. / А. І. Мисечко // ЗІФ. — Одеса, 2004. — Вип. 15.
16. Мисечко А. І. До участі одеситів у встановленні пам'ятників переселення чорноморських козаків на Кубань / А. І. Мисечко // Чорноморська минувшина. — Одеса, 2011. — Вип. 6. — С. 152-156.
17. Мисечко А. І. З історії написання та популяризації пісні «Реве та стогне Дніпр широкий» / А. І. Мисечко // Чорноморський літопис. — Миколаїв: Науковий журнал,

2012. — Вип. 6. — С. 32-33.
18. Мисечко А. І. Про участь одеситів у відкритті пам'ятника І. П. Котляревському в Полтаві / А. І. Мисечко // Іван Котляревський та українська культура XIX — початку XX ст. — Полтава, 2005.
19. Одесский вестник. — 1871. — № 41.
20. Одесский вестник. — 1871. — № 43.
21. Одесский вестник. — 1879. — № 43.
22. Одчот українського товариства «Просвіта» в Одесі за 1907 рік. — Одеса, 1908.
23. Олійників О. Річниця поета і царське свято / О. Олійників // Горизонт. — 1988. — № 1. — 150 с.
24. ОННБ ім. М. Горького, відділ рукописів, ф. 28. Листи до Михайла Комарова, спр. 487. Листи від Т. Фішеля.
25. ОННБ ім. М. Горького, ф. 28. Листи до М. Комарова, спр. 485.
26. Самойлов Ф. О. Одеса на зламі століть (кінець XIX — початок XX ст.) : Історико-краєзнавчий нарис / Ф. О. Самойлов, М. О. Скрипник, О. Т. Ярещенко. — Одеса: Маяк, 1998. — 232 с.
27. Шевченко Т. Г. в одеській пресі: Бібліографічний покажчик. У 2-х частинах. — Одеса, 1999. — Ч. 1. (1844-1917). — Випуск II. — 111 с.

Анотації

Мисечко А. І. Увековечение и чествование памяти о Т. Г. Шевченко одесситами в XIX — начале XX в.

В статье рассматривается история памяти Т. Г. Шевченко и популяризация его творчества в Одессе в XIX — начала XX в. Рассмотрены историография и политические проблемы популяризации. Его значение как поэта и гражданина, защитника украинской нации, которая поднималась с колен.

Ключевые слова: Т. Г. Шевченко, популяризация, творчество, украинское гражданство, г. Одесса.

Misechko A. I. Perpetuating and commemorating the memory of T. G. Shevchenko by Odessites in 19th — early 20th century.

The article reviews the commemoration of Taras Shevchenko and promotion of his work in the city of Odessa in the XIX — early XX century. The article deals with historiography and political problems of popularization. It features his importance as a poet and citizen, defender of Ukrainian nation that was trying to hold up its head.

Key words: Shevchenko, promotion, creativity, Ukrainian citizenship, Odessa.

Надійшла до редакції 18 лютого 2014 року